

ROMAN SANATI VE ROMAN İNÇELEMESİ

Roman Nedir? Roman bir kurgusal-kurmacadır. Romanda hayali kişiler ve durumlar tasvir edilir. Kişiler ve olaylar her ne kadar hayali olsalar da , bir bakıma “gerçek hayatın temsilcileridir. Ayrıca romanlar gerçek mekanlara , insanlara ve olaylara dair göndermeler içerebilir; ancak roman olarak kalması sadece bunlara bağlı değildir.

Oxford İngilizce sözlüğüne göre roman; “Belirli bir uzunluğa sahip, içinde geçmiş veya çağdaş zamanlardaki gerçek hayatın temsilcileri olan kişilerin ve olayların az yada çok bir kompleks plan içinde canlandırıldığı kurgusal mensur anlatım veya hikayedir.

Roman Nazımdan çok düzyazı biçimindedir.

Roman bir anlatımdır.

Göstermeden ziyade anlatımdır.

Roman “muhtemelin” değil “mümkünün” sınırları içindedir.

Roman kişiler, olay(lar) ve bir vaka düzenine sahiptir. Romanda bir tür bağlayıcı mantık-kronoloji ve sebep sonuç ilişkisi bulunur.

Roman Sanatı Ve Roman İncelemesi:

1.İtibari Alem: Masal, destan, hikaye ve roman gibi bir vak'anın anlatıldığı edebi eserlere “anlatma esasına” balı edebi eserler diyoruz. Musikide ses, resimde çizgi birer anlatma vasıtasıdır.

Anlatma esasını bağlı edebi metinlerde belirli bir mekan ve süre içerisinde birbirine bağlı olaylar anlatılır. Sanatkâr bu olayları anlatmak için, önce vücuda getirmek istediği edebi eserin dünyasını kurmak zorundadır. İşte bu dünya sanatkarın dış dünyadaki tecrübeleri ile şahsi intibalarından hareketle kurulur. Bunu “itibari alem” denir.

Sanatkar bu dünyayı oluştururken dış dünyadan hareket etmişse bunu da “mimesis” denir. Bu tarz anlatım bizim edebiyatımızda yenileşme döneminden sonra görülür.

Mimesis tarzı anlatmanın esası; “Edebi eserle dış dünya arasında paralellik kurmaktır. “Bu paralellik, şahıs kadrosu, vak’a, zaman ve mekan’da kurulur.

Eğer sanatkâr itibari alemini dış dünyadan hareketle değil de intibalarından hareketle vücuda getirmişse, bu tip anlatıma da “Tecrid” denir. Divan şiiri böyle bir anlatım tarzının ürünüdür. Burada sokaktaki insan yoktur. Oradaki gül bahçesinde bulunan güller evinizin önündeki güllere benzemez. Divan şiirinde dikkatlere sunulan bülbülün yanık sesini siz duymamışsınızdır. Divan şiirindeki sevgilinin kaş, kirpiği, dudacı, saç, sizin sevdiklerinize benzemez.

Edebi eserler, yaşanmış olanı değil; gerçek olanı anlatır. Bu sanata has bir gerçekliktir. Gerçek dediğimiz şey değişerek edebi eserin dünyasına girer. Çünkü itibari alemde vak’a her şeyden önce sanatkârın hayal aleminde yaratılır.

Bütün bunlardan sonra itibari alem için; “itibari alem, dış dünyanın bir düşünce sistemi etrafında sanatkâr tarafından yorumlanmasıdır” denilebilir.

İtibari alemde bütün unsurlarıyla (Ş. Kadrosu vak’a, zaman, mekan) anlatılan bütünlüğe de “İtibari Metin” denir.

Sanatkâr itibari metni meydana getirirken; ma’na birliklerinin bozulmamasına dikkat ederek, ana bütünlüğü meydana getiren edebi metni metin halkaları dediğimiz küçük parçalara ayırabilir.

2.VAK'A: Anlatma esasına bağlı metinlerde her Şeyden önce bir vak'aya ihtiyaç vardır. Buna da vak'a asıl unsurdur. Vak'anın ortaya çıkabilmesi; Şahıs kadrosu, zaman, mekan gibi başka unsurları gerekli kılar. Bir vak'anın edebi eserde yürütülebilmesi için bu üç unsurun aynı eserde olmasına bağlıdır. Buna göre vak'a; "Herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karŐılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.

Vak'a parçacıkları yani olaylar metin halkalarını, o da vak'a bütünlüğünü oluŐturur.

3.VAK'A TİPLERİ: Metin halkalarının birbirine bağlanması ve bu Şekilde oluŐan metinlerde vak'anın arzettiği özellikler açısından vak'alar üç gruba ayrılır.

1.Tek Zincirli Vak'alar: Burada vak'a tek bir zincir halinde halledilir. Bu tip anlatımlarda tek bir merkezi Şahıs vardır.

2.İki veya Daha ok Zincirli Vak'alar: Bu tür eserlerde vak'a iki veya daha çok vak'a zincirlerinden meydana gelir. Bu vak'a zincirleri bazı noktalarda keŐiŐir. Hatta olay bir yere kadar anlatılır., sonra o bırakılarak değer olaya geçilir.

3.İ İçe Girmiş Vak'alar: Bu tür eserlerde vak'a bir başka vak'anın içine yerleŐtirilerek sunulur. Böyle durumlarda ilk vak'a ikinciye ereve vazifesi görür. Bunlarda vak'a zincirlerinden çok i ie girmiş vak'alardan bahsetmek daha doğrudur. Masal anlatımları buna en güzel örnektir.

4.BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI: Anlatma esasına bağlı edebi eserlerde metin halkası, vak'a zinciri, eserin dili., bakış açısına göre Őekillenir.

Parçalar bir araya getirilirken, yani eser tanzim edilirken bütünlüğün bozulmaması bakış açısının baŐarisına bağlıdır.

İtibari alemin kurulmasında da bakış açısının büyük payı vardır. Sınırı ve mahiyeti belirsiz olan itibari alemler sanatkârın bakış açısıyla belirlenir. Bunu da sanatkârın tespit ettiği zaman belirler.

Dış dünyadan alınan unsurların içerisinde nelerin ve ne kadarının alınacağı sanatkra ve onun bakış açısını bağlıdır.

Buna göre Bakış Açısı: "Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde vak'a zincirinin ve bu zinciri meydana getiren zaman, mekan, Ő.kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledildiği sorularına verilen cevaptır."

Bu tanımdan hareketle bir vak'anın nakledilmesi sırasında anlatıcının tıkanacağı  türlü tasvir vardır.

1.Hakim Bakış Açısı: Yazar ifade etmek istediği düŐünceyi, nakledeceği vak'ayı ilahi karakterli bir açıdan ele alıp anlatıyorsa bu tip bakış açısına "Hakim Bakış Açısı" denir. Bu anlatım biçimi genellikle masal ve destanlar için söz konusudur. Çünkü bu tip anlatımlarda insanlarla ilahlar i içedir. Eseri meydana getiren unsurların bir çoğu akıl ve muhayile sınırlarını zorlar. Ancak okuyucu bu iÇin muhakemesini yapmaz.Onları doęruymuŐ gibi kabul eder.

Bu tip anlatımlarda okuyucu, neyin kim tarafından değil, ne anlatıldığına dikkat eder. Zaman sınırı yoktur. Anlatıcı kahramanın bütün geçmişini ve i dünyasını bilir.

2.Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı: Anlatım esasına dayalı edebi metinlerde vak'a Şahıs kadrosu ve mekna ait özellikler, kahramandan biri tarafından nakledilir.

Bu durumda, anlatıcı söz konusu kahramanın gözlem kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesiyle sınırlıdır. Kısacası Anlatıcı kahramanlardan biriyle aynileşir. Böylece metnin yapısı ve üslubu üzerinde kahraman anlatıcının kültür seviyesi, mizacı, dikkati ve içinde bulunduğu sosyolojik şartlar etkili olur.

Otobiyografik karakterli romanlarda, kahraman bakış açısı hakimdir. Yine bu metinlerde kahraman anlatıcı hem vak'ının yaşandığı devirdeki halini, hem de ferdi geçmişini, anlatma zamanına ait dikkatlerini nakledebilir.

Böylece üç ayrı zamanda özellikler, sosyal şartlarıyla birlikte bir vak'a çerçevesinde ifade edilir.

3.Müşahit Anlatıcıya Ait Bakış Açısı: Bu tip anlatımlarda, anlatıcının malumat açısından kahramanlardan daha az bilgiye sahip olduğu görülür.

Anlatıcı, vak'ının ortaya çıkışında rol alan şahısları bir kamera dikkatiyle izler. Onların geçmişi ve ruh halleri hakkında bilgi vermeden sadece yaptıklarını göz önüne serer. Bu tip anlatımlarda yazar, vak'a zincirinin oluşumuna da katkıda bulunan unsurları belirli bir mesafeden izler, tespit eder ve müşahadelerini nakleder, Yazar bu müşahadelerini kendisine göre değerlendirebileceği gibi, bazı bilgi kaynaklarıyla da zenginleştirebilir.

ROMANIN UNSURLARI

ZAMAN: Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde ve bu metinlerin incelenmesinde zaman unsuru çok önemlidir. Her şeyden önce zaman diğer unsurlar gibi itibari olmalıdır. Yani itibari bir alemde meydana gelen hayat tezahürlerini anlatmalıdır. Eser belirli bir sürede vücuda getirilir. Ve yine belirli süre zarfında okuyucu tarafından idrak edilir. Bunlardan 1.s yazma zamanı dersek 2'çisine yaratma (meydana getirme zamanı demeliyiz. Her edebi eser mahiyeti itibariyle bir etkileşim vasıtasıdır. Her iletişimde bir göndericinin birde alıcının olması tabidir. Yazma zamanı gönderici durumundaki sanatkârın eserine vücut vermek üzere harcadığı süreye denir. Bunun itibari zamanla bir ilgisi yoktur. Takvim veya saatle ölçünebilir cinstedir. Okuma zamanı da aynı mahiyettedir. Sadece okuyucudan, okuyucuya değişir. Bu zamanların her ikisi de bir bakıma eserin dışındadır. Vakayla alakası yoktur ve tamamen kronolojik karakterlidir.

Edebi eserdeki zaman şu şekilde değerlendirilmelidir : Anlatılan vaka bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder. Bu sonuncusunu yani nakletmeyi yazma zamanıyla karıştırmamak gereklidir. Çünkü vaka anlatma zamanı itibari oluşlarıyla bildiğimiz zamanlardan farklıdır. Anlatma esasına bağlı edebi eserlerde metindeki fiiller vasıtasıyla ifade edilen zamanın arkasında vaka veya zincirinin meydana getirdiği bir vaka zinciri ve yerine göre onları anlatıcı rolünü yüklenmiş kahraman tarafından idrak edilmiş bir on mevcuttur. 1930'larda cereyan eden bir vakanın anlatıcı tarafından 1945 yılında öğrenildiğini ve 1980'larda da şimdiki zaman kipi kullanılarak anlatıldığını düşünelim. Burada vaka zamanı 1930'dur. Anlatma zamanı ise 1980'dir. Okuma zamanı ise her okuyucunun adı geçen edebi eseri okumak üzere ele aldığı zaman dilimini ifade etmek için kullanılır. Anlatma esasına bağlı eserde zamanı incelemek için;metin halkalarının eserin tamamında sıralanışına dikkat etmek ve onların zaman bakımından arz ettiği hususilikleri belirtmek yani zaman bakımından metnin düzenini çıkarmak gerekir. Bunun içinde önce ayrı ayrı metin halkalarını ele almak ve onlarda ifade edilen vaka parçasının meydana geldiği süreyi, anlatıcının bu vaka parçasına idrak ettiği anı ve seçtiği söyleyiş tarzını belirtmek zarureti vardır. Bunu yaptık dan sonra zaman bakımından metin halkalarının arz ettiği mâna anlaşılabilir. Metin halkaları kronolojik bakımından sıraya dizilirse eseri zaman bakımından gelişimini takip etmekte kolaylaşır. Zamanda görülen kopmaları, geri dönüşler, ileri fırlamalar ve aynı zaman diliminin değişik şekillerde tekrarı,

bakış açısı ve anlatım ile birlikte alındığından daha iyi değerlendirilir. Çünkü bütün bunlar anlatıcı ile vak'a zinciri arasındaki münasebetlerden kaynaklanır.

Okuma zamanı eserin kadrosunun okuyucu tarafından çözülmesi için süredir. Bu süre zarfında okuyucu eserden hareketle ayrı bir itibari alem kurar. Yoruma dayalı bu iç okuyucuya zevk verir. Bu da eserdeki edebiliğin yeniden ortaya çıkması demektir.

ŞAHIS KADROSU: Edebi eserlerde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vaka, yürüyebilmek için insan veya insan karakteri verilmiş varlık ya da unsurlara ihtiyaç gösterir. Şahıs, varlık yada unsurları edebi eserin şahıs kadrosu olarak adlandırmak gerekir. Eğer edebi eserde insan dışında varlık ve unsurlar kullanılmışsa onları insan bir takım fonksiyonları yüklemesi gerekir. Bu bakımdan itibari alemin şekillendiren unsurların başında şahıs kadrosu yer alır. Şahıslar edebi eserlerde yüklendikleri fonksiyon bakımından üç grup da toplanır:

1. Vakanın Zuhurunda Rol Alan Şahıslar: Bir edebi eserde bu tip şahısları tespit etmenin en kolay yolu metin halkalarını bulmaktır. Çünkü metin halkaları bir şahsın kendisiyle, başka bir şahısla bir kavram veya unsurla çatışmasından meydana gelir. İşte bu halkalarda rol alan şahıslar aynı zamanda vakanın zuhurunda rol alan şahıslar demektir. Bu şahıs metin içerisinde yüklendikleri fonksiyon bakımından önemlidirler.

2. Boyutunda alan vardır. Gönderen yazar olduğuna göre alana da okuyucu demek zorundayız. İşte yazardan okuyucuya gelen gönderge dediğimiz mesajlar bizzat vak'anın içerisinde gönderildiği gibi zaman ve mekânlarda ifade edilebilir. Yada sanatkar düşüncelerini seçtiği bir kahraman vasıtasıyla nakledebilir. İşte bu tip kahramanlara ya "şairin sözünü emanet ettiği şahıslar" veya "yansıma kahraman" demek mümkündür. Ancak bu tip anlatımlarda sanatkarın sözünü emanet ettiği kahramanın tecrübesi, bilgisi, sosyal statüsü ve psikolojik yapısıyla sınırlı olduğunu unutmamak gerekir.

3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kahramanlar: Anlatma ve göstermenin esas olduğu edebi metinlerde sanatkar bazen düşüncelerini nakledebilmek için insan kalabalığına ihtiyaç duyabilir. Mesela bir şehrin caddesinde onca kalabalığa rağmen kendi yalnızlığını yaşayan eser kahramanının nakledilmesi başka insanların varlığına ihtiyaç gösterir. Tiyatro ve sinema gibi göstermenin esas olduğu türlerde bu ihtiyaç figüran adını verdiğimiz insan unsurlarıyla giderilir. Roman ve hikâyelerde aynı ihtiyaç dekoratif unsur durumundaki şahıslarla giderilir. Bu tip şahısların sadece maddi varlıkları önemli olduğu için onları kişilikleri ile psikolojik durumlarıyla ilgili ayrıntılara girilmez.

1 ve 2'inci şahıslar derinliklerince incelenir.

3'üncü sınıf şahıslar sadece dekoratiftir.

ÖRNEK ROMAN TAHLİLİ

HALİT ZİYA (1865-1945)

Edebiyat-ı Cedide yıllarındaki hikaye ve roman edebiyatımızın önemli yazarı ve Servet-i Fûnûn nesrinin usta sanatçısı Halit Ziya'dır. Halit Ziya, Edebiyat-ı Cedide, romancılığında, Fikret'in şiirde yaptığı vazifeyi görmüştür. Bu edebiyatın hemen bütün roman ve hikaye yazarlarına ya lisan üslubuyle, ya da roman ve hikaye anlayışıyla örnek olmuştur.

Halit Ziya, yeni Türk romanına Avrupai değer kazandırmış; kendi çağının ikinci üçüncü sınıf yazarları elinde bayağılaşmaya yüz tutan hikaye ve roman türlerinde güzel ve kıymetli örnekler vermiştir. Servet-i Fûnûn'dan beri hikaye ve roman türünde çalışan yazarların çoğu; Halit Ziya'nın bu sanat koluna kazandırdığı itibardan kuvvet ve cesaret almışlardır.

Sanatı: Halit Ziya Edebiyat-ı Cedide'nin, çok eser veren, kültürlü ve çalışkan bir yazarıdır. Edebiyatımızda bir sanatlı nesir yazarı, bir mensur şiirler şairi, üstat bir hikaye ve roman muharriri ve daha birçok eserlerin müellifi olarak haklı bir şöhret kazanmıştır.

Bir sanatlı nesir yazarı olarak, Halit Ziya'nın süslü, tertipli, külfetli, fakat sağlam ve zarif bir üslubu vardır. Yazar kendi çağındakidil anlayışının süse kıymet veren gafletine ve kendi ruhunun ilk sanat zevkine uyarak, böyle süslü bir üslubu, yer yer romanlarında da kullanmıştı. Fakat Halit Ziya, Servet-i Fûnûn devrinde külfetli lisanla yazdığı eserlerini, Türk dilinin çok sadeleştiği 20.yy. senelerinde, kendi eliyle tekrar işleyerek onları daha sade, daha tabî ve daha yaşayacak bir dile çevirmiştir. Halit Ziya, sadelik yapmak istediğini zoraki olarak değil, ileri bir anlayışla, hatta Türkçe'nin sadeleşmesi ve güzelleşmesi karşısında bir hayranlık duyarak göstermiştir.

Bir mensur şiirler yazarı sıfatıyla Halit Ziya, edebiyatımızda yeni ve Avrupai bir hareket yapmak istemiştir. Onun, nesirlerle şiir söylemek arzusu, Fransız edebiyatında Baudelaire'in Küçük Mensur Şiirlerini ve daha bazı Fransız şairlerinin nesirle şiir denemeleri ni gördükten sonra başlamıştır. Fakat Halit Ziya'nın mensur şiirleri, birtakım "küçük nesirler" olmaktan ileri gitmiş değildir.

Bir romancı olarak Halit Ziya, kuvvetli bir Fransız romanı kültürüyle çalışmış, buna rağmen romanlarına orijinal bir cehre vermeye, eserlerinin mevzu ve kahramanlarını yaşadığı toplum içinden seçmeye muvaffak olmuştur. Yazarın, kendi roman sanatı hakkındaki bizzat söylediği şu cümleler, bu bakımdan önemlidir:

“Dadılarım masallarıyla başladım. Okumaya kudret peyda edince, Türkçe'de elime geçen tüm hikayeleri okudum. “Bir yandan tahsilde ve tetebbüde devam ederken bir yandan tamamıyla yazı alemine dalyordum. Mütalaalarım da bir yükseliş vuku bulmuştu. O zaman Fransa'da Natüralist Mektebi en parlak devresindeydi. Balzac, Stendhal, Flaubert ile başlayarak, Zola, Daudet, Goncourt'lar, başlıca sevdiklerimdi. “Eğer bu sanatta tekâmül

gösterebilmişsem, bunu İstanbul'a geldikten sonra Servet-i Fûnûn 'da ve İkdâm'da yapabildim. Servet-i Fûnûn'da Mai ve Siyah'la, İkdâm'da birçok küçük hikayelerle."

Halit Ziya, Mai ve Siyah romanının Türkiye'de yaşanan olayları aksettirdiğini de şu satırlarıyla açıklamaktadır.

"Her şeyden evvel bu hikaye matbuat, edebiyat ve şiir hayatına aitti. Yakından müşahedeler üzerine vücuda gelmiş bir vesika hükmündeydi. Birçok eşhas, Babîâlî Caddesi'nde her gün görülen temasile benzerdi. Sonra asıl romanın kahramanı Ahmet Cemil, şiir mefkûresinin, bir timsali idi."

Halit Ziya'nın, Aşk-ı Memnu romanı hakkında açıklamalarını da bu romana ait bölümde okumuş bulunuyorsunuz. Böylelikle Halit Ziya, romanlarının tekniğini Fransız romanından almakla beraber, onların vak'a ve tiplerini kendi çevresinden toplamış, kahramanlarını da birkaç şahsiyetten topladığı çizgileri bir şahsiyette birleştirmek suretiyle yaratmıştır. Bunlardan Mai ve Siyah'daki Ahmet Cemil tipi, Babîâlî'de son zamanlara kadar yaşayan canlı bir tiptir. Aşk-ı Memnu'nun kahramanları, o çağlarda Halit Ziya bulunduğu çevrelerde ve dağınık insanlarda yaşıyordu. Bu insanlar, gerçi toplumun geniş zümrelerini temsil eden karakterler değildi. Fakat Türkiye'de yeni beliren küçük zümreler arasında matbuat ve salon hayatında görülen karakterlerdi.

Bir küçük hikaye yazarı olarak Halit Ziya, belki romancılığından daha ileri, daha çeşitli ve daha tesirli eserler vermiştir. İkdâm gazetesinde neşrettiği bu hikayeler için, "Küçük hikayeler", Mai ve Siyah'dan ziyade tesir etti. Bunların tertibi, inşası, hele lisanı edebiyat alanında bir yenilik, bir gelişirlik kabilinden sayıldı." Diyen yazarın, kendi hikayeleri hakkında bizzat verdiği bu haber, tamamıyla doğrudur.

Onun hikaye kitaplarını dolduran, çok sayıda küçük hikayelerin bir kısmı, gerçek hayat sahnelerinden alınmış, hatta "kendi hayatından mülhem" eserler halinde yazılmıştır. Yazar, bu hikayelerin de İstanbul hayatı kadar İzmir hayatını da Türk hikayesine getirmiş, hikayelerin de, hatta Anadolu hayatına da yer vermeye çalışmıştır. En mühim olarak, bu hikayelerin mevzu ve kahramanlarını yalnız salon hayatından değil, halk içinden, küçük memur hayatından, sokaktan ve köyden seçmek gibi, milli ve mahalli hikayecilik adına kuvvetli adımlar atmış, ve bir bakıma Türk hikayeciliğinin temellerini kurmuştur.

Onun, Mahalleye Mevkuf, Dilhoş Dadı, Râife Molla, Altın Nine gibi hikayelerinde İstanbul ve İzmir'deki aile ve mahalle hayatının iyi dikkat edilmiş sahneleri ve şahısları vardır. Keklik İsmail, bir İzmir delikanlısı tipidir. Kar Yağarken'de İstanbul sokaklarının, hele İstanbul'daki sokak çocuklarının canlı ve hazin macerası anlatılır. Ali'nin Arabası, İstanbul'a hizmetçilik yapmaya gelen Anadolu vasıtasıyla nüfus edilen köy ve köylü hayatının yine hazin ve canlı macerasıdır.

Şadan'ın Gevezelikleri isimli bir hikaye serisinde, yazarın 1889 Paris sergisi dolayısıyla yaptığı bir Fransa seyahatinin izleri vardır.

Eserleri: Halit Ziya 60 cilt tutarlarındaki eserleri ve bu eserlerin neşredildikleri yer ve tarihler hakkında etraflı bir liste, Aylık Ansiklopedi'nin 12'ci sayfasında yayımlanmıştır.

Halit Ziya; Sefile, Nemide, Bir Ölünün Defteri ve Şürekâsı adlı ilk romanlarını İzmir'de yazmış, en güzel romanları olan Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu ve Kırık Hayatlar adlı eserlerini Servet-i Fûnûn'da neşretmiştir. Bunlardan Mai ve Siyah, o devirdeki Babîâlî çevresinin türlü kırıcı hadiseler arasında ziyan olan bir yazarın romanıdır. Bu roman, müellifinin de belirttiği gibi, ikinci derecedeki Babîâlî tipleriyle daha canlı, daha realist bir eserdir. Aşk-ı Memnu'da Boğaziçi yalılarında o yıllarda başlayan alafranga hayatın masum aile çevrelerinde yaptığı hırpalayıcı değişiklikler anlatılır. Gerek kuvvetli ruh tahlilleri, gerek realist roman tekniği bakımından ustalıklı bir sanat eseri halinde yazılan Kırık Hayatlarda, yine bir aile sarsıntısı etrafında tertiplenmiştir. Muharrir, Kırık Hayatlar'ı diğerlerinden daha sade bir üslupla yazmaya çalışmıştır.

Halit Ziya'nın, Bir Muhtıranın Son yaprakları, Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası, Bu muydu? Gibi büyük hikayeleri de vardır. Fakat bu Servet-i Fûnûn yazarının en çok eser verdiği tür, küçük hikayedir. Halit Ziya, küçük hikayelerini , Bir Yazın Tarihi, Solgun Demet, Bir Şi'r-i Hayal, Sepette Bulunmuş, Bir Hikaye-i Sevda, Aşka Dair, Hepsinden Acı, Onu Beklerken, İhtiyar Dost,Kadın Pençesi, İzmir Hikayeleri isimli kitaplarında toplamıştır.

Halit Ziya'nın nesirle şiir denemeleri, Mensur Şiirler ve Mezardan Sesler isimli kitaplarındadır. Halit Ziya bunlardan başka, Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikaye,adlı kitaplarında edebiyat ve saray hatıralarını toplamış, Fransız, İspanyol, Alman, Yunan ve Latin edebiyatı tarihine dair eserler neşretmiştir, Muharririn,Fransızcadan çevrilmiş hikaye kitapları, Sanata Dair musahabe ve tenkitleri, Firuzan, Fare, Kâbus adlı tiyatro denemeleri, fıkra ve latife kitapları, çeşitli ilim ve fen kollarında –kendi umumi kültürünü hazırlamaları bakımından önemli-kalem tecrübeleri vardır. Kırk Yıl adlı beş ciltlik edebi hatıraları, hatırat edebiyatımızın olduğu kadar, edebiyat tarihimizin de kıymetli belgeleri arasındadır.

MAİ VE SİYAH ROMANININ TAHLİLİ

1.Romanın özeti

Bir yandan Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler)'de okuyan, bir yandan da hayatını kazanmak; annesini ve kız kardeşini geçindirmek durumunda olan Ahmet Cemil, yirmi yaş dolaylarında ümit ve hayat dolu bir gençtir. Babası ölmüş olduğu için yaşama ve yaşatma yükünü tek başına yürütmek zorundadır. Hayatını kazanmak için başvurduğu yollar zor ve ağırdır. Yabancı dil bildiği için sıra kitapçılarına aslında kendisinin hiç sevmediği bir takım basit macera romanları çevirmekte, ayrıca bazı zengin ve şımarık aile çocuklarına özel ders vermektedir. Kıt kanaat geçinmekte buna rağmen mümkün olduğu kadar temiz giyinmekte, onurunu her yönden, çevresine karşı korumaya çalışmaktadır.

Bu sıkıntılı yaşayış içinde Ahmet Cemil'i geleceğe karşı ümitle bağlayan iki sebep vardır. Yakında Mekteb-i Mülkiye'yi bitirecek , daha önemlisi hazırlamakta olduğu güçlü bir edebi eserler paraya ve üne üne kavuşacaktır.

Genç adamın, eserine karşı güveni o kadar çoktur ki, okulu bitirdikten sonra sırf onu tamamlamak için resmi bir görev almayı düşünmez ve bu sıkıntılı yaşayışa daha bir süre göğüs germeye karar verir. Bu arada, arkadaşlarının salık vermesi üzerine “Mir'at-ı Şüun” adlı bir gazeteye roman çevirisi olarak girer. Bu gazete de sevdiği, sevmediği, çeşitli tipler çalışmaktadır.

Tepe Bahçesi, o zamanki İstanbul aydınlarının sık sık gittikleri bir yerdir. Ahmet Cemil'de fırsat buldukça bu bahçeye gitmektedir. En büyük zevki başka yerlerde veya bu bahçe de gazetenin baş yazarı Ali Şekip ve Mülkiye 'den sınıf arkadaşı Hüseyin Nazmi ile edebiyat ve fikir tartışmaları yapmaktır.

Hüseyin Nazmi'nin Lamia adlı güzel bir kız kardeşi vardır. Ahmet Cemil, pek az gördüğü bu geç kıızı sevmekte, kendi kendine, vakit gelince onunla evlenmeyi kurmaktadır. Bir gece Hüseyin Nazmi'ler de eseri okunurken, onu kapı aralığından dinleyen ve sonra alıp okuduğu müsveddelerin bir kenarına “Ne güzel...” diye yazan Lamia, Ahmet Cemil'in rüyalarına renk katmaktadır. Ahmet Cemil, bu rüyasının en güzel, en heyecanlı, en mavi anılarını bir gece Tepe başı Bahçesinde yıldızları seyrederken yaşar.

Ne var ki, olaylar hiç de onun umduğu, hayal ettiği biçimde gelişmez.

“Mir'at-ı Şüun” Gazetesi'nin sahibinin oğlu Vehbi Efendi, Ahmet Cemil'in kız kardeşini istemiş, onunla evlenmiştir. Fakat bu evlenme beklenen mutluluğu vermez. Geçimsiz, nobran, kaba saba bir adam olan Vehbi Efendi, Ahmet Cemil'in kız kardeşi İkbâl'i kısa zamanda bedbaht etmiştir. Durumun farkına varan genç adam, konuyu eniştesiyle

görüşmek isteyince Vehbi Efendi işi büsbütün azıtır; babası ölmüş artık gazete kamamen kendisine kalmış olduğu için, Ahmet Cemil'i gazete'den de kovar.

Bütün bunları hazma çalışan Ahmet Cemil, bir gece Vehbi Efendi'nin İkbâl'i döve döve çocuğunu bile düşürttüğünü öğrenince çılgına döner. Kardeşini çekip adamdan alır; fakat İkbâl çektiği maddi ve manevi acıların etkisiyle ölür.

Ahmet Cemil, bu elemelerin etkisinden kurtulamadan yeni bir haberle sarsılır. Varlıklı ve hatırlı okul arkadaşı Hüseyin Nazmi, dışişlerine geçmiş, Avrupa'ya gitmeye hazırlanmaktadır. Onu tebrike gittiği zaman Hüseyin Nazmi, kız kardeşi Lamia'nın bir subayla nişanlandığını söylemiştir. Bu haber genç adamı temelinden yıkar.

Bir süre önce Tepebaşı'nda, geleceğin mutlu hayalleri ile maviler içinde yüzen Ahmet Cemil; kardeşinin ölümü, Lamia'nın evlenişi gibi iki korkunç gerçeğin ağırlığı altında kendisini bir anda umutsuzluğun simsiyah karanlıkları içinde bulur.

Bir ara eserinin geleceğine yapışp ayaktadurabilmeyi düşünür; fakat yıkılan iki temel dayanağından sonra bu eserden de kendisine fayda gelmeyeceğine inanmıştır. Bu yüzden, yıllar yılı onca bel bağladığı onca, hayal kurduğu, kitabının müsveddelerini kaptığı gibi ocağa atıp yakar.

Ahmet Cemil'in hayatının umut ve hayalden ibaret olan mavi dönemi artık bütünü ile kapanmıştır. Gerçekten ibaret olan siyah döneminin başlangıcı olan karanlık bir gece de, annesiyle birlikte bir vapura binerek İstanbul'dan uzaklaşır.

Gemi Ahmet Cemil'i, imparatorluğun çok uzak bir köşesinde aldığı, kaymakamlık görevine götürmektedir.

1.VAK'A: Mai ve siyah ta tek bir vak'a zinciri vardır. 1. Tip vak'alara örnektir. Raci'nin çektiği çileden yaşadığı problemler, bir zincir zincir teşkil ediyor gibi görünse de yine A. Cemil içindedir.

2.KONU: Eserin konusu imkânla, imkansızlığın çatışmasıdır. H. Nazmi'nin elindeki imkanlarla A. Cemil'in elindeki imkânsızlıklar karşılaştırılır.

A. Cemil'le H. Nazmi eserin başında beraber yürütülür. H. Nazmi'nin zengin bir ailesi vardır. Ona her şeyi verebilmiştir. H.Cemil aynı şartlara sahip değildir. Ayrıca A.Cemil'e karşı ağır suçlamalar vardır.

Bu dönemde dergilerde çalışan insanlar itibarlı sayılırdı. Gazetelerde ise sıradan insanlar çalışırlardı.

H. Nazmi ----- Gencine-i Edep (Dergi)

A. Cemil ----- Murkat-ı Şuun (Gazete)

A.Cemil H .Ziya'nın düşüncelerini temsil eden idealize edilmiş bir tiptir, H.Ziya İst. Gidince yeni bir edebi çevre içerisine girer. Ancak bu çevre taşradan gelen bir insanı hemen kabul etmez. Sanatkâr kendi ferdi tecrübesini A. Cemil'le ilişkilendirmiştir.

A.Cemil imkansızlıklar içindedir. S.Fûnun insanı güçlüklerden ve toplumsal sorunlardan kaçmıştır. Yeni Zellanda'ya gitmeyi düşünmüşlerdir. A.Cemil'de kaçır. Çünkü o da S.Fûnûn aydınını temsil etmektedir. A.Cemil annesini de alarak kaçır ve Yemen 'e gider.

3. METİN HALKASI:

1. A. Cemil'in Tepetaşı'ndaki Haliç'e bakarak geceyi seyrederken yazacağı kitabı ve Lamia ile hayaller kurması,

2. A. Cemil'in babasının ölümünden sonra evin sorumluluğunu üstlenmesi

3. Evi geçindirebilmek için roman ceviri ve hoçalığa başlaması

4. Ali Şekip Bey'in bulmuş olduğu bir kitabı A. Cemil'e vermesi ve onun bu sayede Nurat-ı Şuun gazetesine girmesi

5. Arkadaşı H. Nazmi ile yollarının ayrılması

6. A. Cemil'in Raci'nin ailesine yardım etmesi,
7. A. Şevki'nin İkbal'in evliliği konusunda A. Cemil'le görüşmesi,
8. Bu görüşmenin İkbal'le Vehbi'nin görüşmesine vesile olması,
9. Evlilikteki mutsuzluğun A. Cemil'le ilişkilendirilmesi,
10. A. Cemil'in şiir kitabını arkadaşlarına okuması,
11. A.Cemil'e in evine karşılık matbaaya ortak olması,
12. Raci'nin yazısı üzerine A. Cemil'in baş yazarlıktan alınması,
13. A. Cemil'in matbaayla ilişkilerinin kesilmesi,
14. İlişkilerinin bozulması İkbal'le Vehbi'nin arasının açılmasına sebep olması,
15. Bir kavga sonucu İkbal'in çocuğunu düşürmesi,
16. İkbal'in kurtulması için kalan son maddi varlığını da elden çıkarması,
17. İkbal'in ölümü,
18. A. Cemil'in Vehbi'den intikam almayı düşünmesi,
19. H. Nazmi'nin A. Cemil'i köşeye çağırıp iki haber vermesi,
20. A. Cemil'in Lamia ile ilgili düşüncelerini açmaması,
21. Köşkten ayrılan A.Cemil'in İkbal'in mezarını ziyaret etmesi,
22. Mezar dönüşü karşılaştığı Vehbi'yi dövmesi,
23. Hayatını bağladığı eserini yakması,
24. İstanbul'dan uzaklaşmak istemesi,
25. H. Nazmi ile karşılaşması ile ve onu tebrik etmesi,
26. Vapurda mavi bir gece kurduğu hayallerin,siyah bir gecede yok olması,

İTİBARI ALEM: Mimesisten hareketle kurulmuştur. Gündelik hayatta görülen tipler vardır. Olağanüstü olaylar yoktur. Herkesin başına gelebilecek şeyler anlatılmaktadır. Bu dış dünyadan hareketle yansıtılan bir itibari alemdir.

Burada A. Cemil'in hayalleri ile karşılaşırız. Kitabını bitirip şöhret ve para sahip olmak ister. Lamia ile evlenmeyi arzular,

Mai ve siyah ta A. Cemil ile "Eskilik-Yenilik" mücadelelerini görürüz. Roman bir neslin trajedisini anlatırken aynı anda 19.yy. sonu İstanbul'u hakkında bilgiler verir. Bunlar H. Nazmi ile Raci arasındaki konuşmalarda verilir.

A.C. İkbal'in evliliği konusunda da kendi hayalleri için, -matbaaya kavuşmak için – kardeşlerinin hayatını mahvettiğini düşünür.

Bakış Açısı ve Anlatıcı: Eser "Muşahit anlatıcıya ait bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Ancak yazar, A. Cemil ile Raci'ye karşı olan davranışlarını koruyamamıştır. Onlara belirli bir mesafeden bakamamıştır.

Raci ile "yeni-eski" konusundaki düşmanlığını ortaya çıkarırken, A. Cemil idealize edilerek verilmiştir. Yazar burada kendisinde A. Cemil'in dışına çıkmamıştır.

A.Cemil İkbal'in mezarına gittiğinde içini bir kurt kemirmeye başlar. "Acaba Vehbi'nin matbaası olmasaydı kız kardeşini Vehbi ile evlendirir miydin?" Matbaa konusunda hayallerini gerçekleştirebilmek için kız kardeşinin hayatını mahvettiğini düşünür.

Her edebi eser, her okunduğunda yeni şeyler düşündürür. Bu eser, olgunluk devrinin ilk eseridir.

MAİ VE SİYAH ROMANINDA ŞAHİS KADROSU

1. Vak'a Zuhurunda Rol Alan Şahıslar:

A.Cemil

Hüseyin Nazmi

Lamia
İkbal
Vehbi Bey
Raci
Ahmet Şevki
Ali Şekip
Annesi Sabiha Hanım

2. Dekdratif Unsur Durumundaki Şahıslar:

H. Baha Bey
Tevfik Efendi
Seher
Tepe başında bulunanlar
Lamia'la evlenecek çocuk
Ders verdiği çocuk
Gemidekiler
Parktakiler
Matbaa çalışanları
Köşktekiler

3. Sözü nü Emanet Ettiği Kişi:

A.Cemil: Roman topluma tutulan bir aynadır. Bizden önceki yazılmış eserler o dönemi tanıtır. O dönemle günümüzü kıyaslarız.

Mavi ve siyah 1897 yılında yazılmıştır. Eser dış dünyadan alınarak Mimesis'e göre anlatılır. Sanatın gerçeği ile hayatın gerçeği farklıdır. Buna rağmen eserde o döneme ait izler bulmak mümkündür. O dönemde haliç pırıl pırıl bir eğlence mekanı iken, şimdi bundan eser kalmamıştır.

Yazarın mavi ve siyah ta kurduğu alem; Lamia, İkbal, A.Cemil vardır. Konu bu dış dünyadan hareketle seçilmiştir. Mavi ve Siyah 1897'nin gerçeğini yansıtır. Bu bir nevi 100 yıl öncesine gitmektedir. Bu yüzyıl önce topluma tutulmuş bir aynadır.

A.Cemil romanda yazarın sözü nü emanet ettiği kişidir. Hayâl ettiği A.Cemil'de düşünür. A.Cemil'de düşünür. A.Cemil romantiktir ve cansız bir kahramandır. İdealize edilmiştir. A.Cemil psikolojisi, bilgi birikimi sizin dışınızda bir duvardır. Akıllı yazarlar sözü nü kimseye emanet etmezler. Göndergeleri doğrudan vak'aya gönderirler. Sözü nü emanet eden kişi kahramanın dışına çıkamaz. A.Cemil günümüze önemli göndergeler yapar. Başına gelen hadiselerle devrin aydınını temsil eder. A.Cemil'in karşısında bir yaşamak istediği dünya var, birde hayatın önüne çıkardığı dünya. İçerisinde bulunduğu muhit kafasındaki düşüncelerini gerçekleştirme fırsatı vermemektedir.

Esrin önemli unsurlarından biri de, okuyucunun kafasında bir şekil belirecek kadar A.Cemil anlatılamamıştır. Bunun iki sebebi vardır:

1. Bunu okuyucuya bırakmıştır.
2. Sanatkârın uslûbu A.Cemil'i anlatmaya yetmemiştir. Bu bir kusurdur.

A.Cemil tip olarak uzun boylu ve sarıdır. Bu anlamda A.Cemil tip ve karakter olarak sokaktaki insana benzemez ve devrini yansıtmaz.

A.Cemil'i , devrinden hareketle ele alırsak, yaşadığı olaylar normaldir. Sanatçı bir kişiliğe sahiptir. Bir sanatçı çevresi içinde bulunmaktadır.

Devrin aydını, toplumun sızısını, ağrıyan yerini tespit eden, gösteren kişidir. Topluma sırtını dönmez, Topluma dönüşte mesafe ve tavır önemlidir.

Toplumda cereyan eden felaketlere rağmen toplumlar ilgilenmezler. Bu dönemin aydınları Y.Zellanda'ya gitmek isterler. Devre ve devlete küserler. Gelişen olaylar onları ilgilendirmez. Bütün olayları kendi merkezlerinden şekillendirirler. Devrin sanatkârı böyledir.

A.Cemil dış dünyadan içeriye taşınmıştır. Dış dünya ile ilişkilendirilmelidir. A.Cemil'in ahlak ve kin anlayışı nasıldır? Bizim ki nasıldır? Bu soruların cevapları A.Cemil'i verir. Raci bize neyi düşündürür? Günümüzün Raci'lerini düşünün.

Şahıs Kadrosu Anlatımı/Tanıtımı:

İntibahtaki Ali Bey, araba sevdasındaki Bihraz ve sevgüzeşti Celal Bey zengin aile çocuklarıdır. Belli bir iş ve meslekleri yoktur. Bunların ilk ikisi mirasyedi, üçüncüsü ise Celal paşazadedir. Hiçbir sorumluluk taşımazlardır. Ahmet Cemil ise orta tabadan bir ailenin oğludur., yoksuldur. Belli bir mesleği vardır, çalışmak zorundadır.

Ahmet Cemil'in aynı zamanda şair oluşu H.Ziya'ya yüksek ve rahat bir uslupla düşüncelerini söyleme kolaylığı sağlamıştır.

Kahramanın romantik olmasıyla romanda realist ve başarılı tasvirler yapılmıştır. Ruh tahlillerinde başarılıdır.

A.CEMİL: Ahmet Cemil merkezi şahıs ve devrini temsil ettiği için bir tiptir. Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde herhangi bir anlayışı temsil eden şahıslara tip diyoruz. S.Fûnun romanı tip yaratma konusunda yeni bir anlayış getirmiştir. S.Fûnun'un döneminde A.Cemil yeni şiir anlayışının peşinde koşar. A.Cemil'in anlayışıyla S.Fûnun'un döneminin şiir anlayışı ayrıdır.

A.Cemil, Mai ve Siyahta yeni anlayışı temsil eder. Yenilikler mai renkle tasvir edilir. Mai hayallerden kurtulup kötü kaderi olan siyah vardır. Gerçek—siyahtır. Hayalleri---mai renktir. Hüseyin Nazmi ile tartıştıkları bölümlerde şiirle ilgili konularda tartıştıklarını görürüz. Eserde devrin şiir anlayışını temsil eden anlayışını görürüz. Sanatkârlar kahramanları idealize ettiği zaman o kahramanda romantik unsurlar çıkar. A.Cemil'de de romantik unsurları görürüz. Gerçeklerden kaçışı vardır. A.Cemil'de de bunu S.Fûnun yazılarında da görürüz. Vehbi'nin eve gelmesiyle kaçış vardır. S.Fûnun yazıları hayatın gerçekleriyle mücadele etmek yerine kaçarlar. A.Cemil'in iki düşüncesi vardır. Eserini bitirmek ve Lamia'ya sahip olabilmek hayalleridir. İkbâl'in kötü evliliği ölümü eniştesiyle olan ortaklığın kötü gitmesi , bunlar siyan renklerdir. Hayalleri ise mai renklerdir. Hayatın gerçekleriyle karşı karşıya gelince mücadeleden kaçar. A. Devrin belirli bir tipini temsil etmektedir.

Ahmet Cemil, uzun sarı saçlı, uzun boylu, romantik, kültürlü bir gençtir. Türk erkeğine pek benzemez. Dışarıda az görülen bir tiptir. A.Cemil canlı bir tip ama diğer tipler daha canlıdır. Nedeni ise yazar sözünü emanet ettiği tipi daha fazla idealize eder. Tartışılan bir tiptir. A.Cemil çok duygusaldır. Düşüncelerini fazla dışarı vurmaz. Sorumluluk alır ama bunların altından kalkacak gücü yoktur, (kardeşi ölür, annesinin küpesini, yüzüğünü satar) hayêlpresttir.Hayâller üzerinde gelecek kurar, ahlaklı bir insandır. Beyoğlundaki eğlenceleri sevmez, Biraz saftır. İnsanlara çok güvenir. (Vehbi'e alt seneti imzalar)S.Fûnun tipidir. Rakım Efendiye çok benzer. Nedeni H.Ziya'nın, A.Mithat'ı çak okumasıdır. Kendine has dünya ve ahlak anlayışı vardır. Devrin değer yargılarını yansıtır. S.Fûnu yansıtan bir tiptir. O dönemin aydınları marazidir. Değr yargıları ithaldir. Raci'ye tavrı insani boyutta doğrudur. Vehbi'ye tepkisi tartışılır. Yazar Vehbi'yi öldürmez. Yansıma kahraman katil olur. A.Cemil gerçek bir tiptir. Yazar onu kusursuz bir iyiliğe sahip göstermiş. A.Cemil'in namusluluğu babasından gelmektedir.

Maddi yönden yıkıma uğrama sebebi Raci ve Vehbi'dir. Manevi yönden ise Vehbi ile Lamia'nın evlenmesidir. A.Cemil tam olarak anlatılmamıştır. Bunun iki sebebi vardır. Okuyucuya bırakılması ve yazarın uslubunun anlatmaya yetmemiş olması. A.Cemil'in bir

hâyal ettiği dünya yaşamak istediği dünya birde hayatın önüne çıkardığı dünya vardır. İçinde bulunduğu muhit kafasındakileri yapmasına izin vermez.

Hüseyin Nazmi: Ahmet Cemil'in mektep ve sanat arkadaşıdır. Maddi durumu yerindedir ve isteklerine kavuşmuştur.

Vehbi Bey: Miratı Şuun gazetesinin sahibinin oğlu Romanın ikinci kötü tipi İkbâl'le evlenir, onun ölümüne sebep olur.

Raci: romanın kötü tipi kıskanç, ayyaş, dedikoducu bir insan, eski edep taraftarıdır. Bazıları bunun Muallim Naci olduğunu söylerler. Romanın Raci'ye düşmanlığı açıkça bellidir. Onun sanat anlayışına ve yaşayış tarzına karşıdır. Ailesini ihmal eden merhametsiz ve ahlaksız bir insandır. Bizim ed. İlk edebiyat akımı tipi A.Cemil'dir. A.Cemil devrini temsil ettiği için bir edebiyat aydını tipidir. Her hareketiyle bize S.Fûnun devriyle bugün hakkında bir köprü kurup geldiğimiz noktaya bakmalıyız. Bunu yaparken de devriyle karıştırmamalıyız. A.Cemil hâyal kurar. 20 yy asrının insanını da hâyal kurar ama ayağı yere basan hâyaller kurar. 20 asrın insanı A.Cemil kadar romantik değildir. Günümüz insanı maddi sıkıntılar ve diğer sebeplerden dolayı daha gerçekçidir. Raci A.Cemil'e kötü davranır. Fakat A.Cemil ona iyi davranmış Raci onun bütün hâyallerini yıkmıştır. Dünün aydını ile bugünün aydını arasındaki fark , o dönemde insan daha çok farklıdır. Günümüz insanı Raci'ye tavrını daha farklı gösterir. Dünyanın yaşamış olduğu sıkıntılar insanların duyguları üzerinde etkili olmuştur. Asrımızın insanı çabuk kırılğan, sinirli insanlar olarak ortaya çıkmıştır. A.Cemil bir geneli anlatır. Bizde o dönemin geneline bakmalıyız. A.Cemil ile günümüz insanı arasındaki duygu yoğunluğunun geçirmiş olduğu süreyi pozitif ve negatif yönleriyle o toplumu tanımış oluruz. Edebi eserin faydası da budur.

Hüseyin Nazmi: Düşünce bakımından A.Cemil'e benzer. Onun mai hâyaller kurmasına gerek yoktur. O zaten mai hâyaller içerisinde doğmuştur. Mai veSiyah da imkansızlığın karşısına Hüseyin Nazmi imkan olarak çıkmıştır. A.Cemil düşüncelerini ortaya koymak için M.Suun gazetesine girer. Evini ipotek ettirerek mücadele eder. Tam mücadele ederken mücadeleyi bırakır. Lamia'nın evleneceğini duyduğu zaman bütün hâyalleri yıkılır ve romanı yakar. Günümüz insanı inatçı ve mücadelecidir. Bunu A.Cemil'de göremiyoruz.Raci'ye ve Vehbi'ye karşı kinleri yumuşamış ve merhamet beslemiştir. Hüseyin Nazmi imkanı temsil etsin diye bir tip olarak ortaya çıkmıştır. A.Cemil Süleymaniye'de oturmaktadır. Hüseyin Nazmi köşkü bize imkanı çağırıştırır. Yarışa aynı yolda başlar. Birisi imkan içindedir, diğeri imkansızlık içindedir. Sanat anlayışlarında birliktelik vardır. Birisi mai dünyanın içerisinde emeksiz yürür. Gencina-i edeb bir dergidir ve yüksek seviyedeki insanlar burada çalışır. Miratı Suun ise gazetedir. Dergide çalışmak d dönem için çok önemlidir. Halit Ziya ile A.Cemil'in yaşam şartları arasında benzerlik vardır. İkisinde de imkansızlıklar vardır. Halit Ziya köşk de yaşamıştır. A.Cemil'in mai hâyalleriyle Halit Ziya'nın hâyalleri arasında benzerlik vardır. Ne kadar kabiliyetli olursa olsun maddi bir çevreniz yoksa istediklerinize kavuşmanız zor olur. Tanzimattaki zenginler züppedir. A.Cemil'de bu züppelik yoktur. O tipler mirasyedi tipleridir. A.Cemil'e babasından kalan miras yoktu. Parasızlık ortak temdir. Hüseyin Nazmi okuyan bir tipdir. Raci A.Cemil'in bütün hayallerini yıkmıştır. Eserin yakılmasını sağlayan Raci'dir. Eseri yakılınca Lamia ile ilgili hayalleri de yıkılmıştır. O dönemin insanlarında romantik unsurlar vardır. O dönemin insanı marazidir. S.Fûnun tanzimat olduğu için vardır. Tanzimat ise eski edebiyat olduğu için vardır. Lamia ve Hüseyin Nazmi karakterdir, tip değildir. Lamia imkanı temsil eder. Hüseyin Nazmi kardeşidir. Aynı köşk de iki insandır. Aynı maddi varlık içinde biri tartışıyor biri düşünüyor. Diğeri Lamia evde oturuyor. İkbâl'in de tartışmaSI yoktur. Devrin kadını düşünmez. İster köşkte olsun, ister fakir semtte olsun düşünemez. Lamia A.Cemil'in şiir kitabını beğendiğini yazar. 19yy. kadını böyledir. Edebi eser bu dünyadan

alınarak ortaya çıkar. Bu dünya da kadın konuşsaydı edebi eser de yansıyacak, kam edebi eserde konuşçaktı. Eserlerde konuşmuyorlar. Çünkü devirlerinde de konuşmazlar. Bu günün kadını dünkü kadınla mukayese edip pozitif yönleri görebiliriz. Kadının gelmiş olduğu nokta pozitif yönde gelişmedir. İnsanlar gelişmişliği hazmede hazmede yaşamalıdır. Kadının gelmiş olduğu dünya bellidir. Burada kadın yavaş yavaş emin adımlarla yürümelidir. Bu gelişme çizgisi sağlıklı mıdır? Bizim toplumumuzun giyinişi güzel bakımlı kadın, modern kadındır.

RACİ: Muallim Naciye temsil eden bir tiptir. Eski edebi tarafları kötü bir tiptir. Raci ile Muallim Naci arasında kafiye benzerliği vardır. Raci kendi dünyasına uymaya, her şeye karşı olan kişidir. Raci eski ile yeni arasındaki derinliğe hizmet için vardır. Mukayesenin olabilmesi için vardır. Aralarındaki problem maddi yöndendir.

İkbal ve Vehbi arasındaki tartışma ise düşünce farklılığıdır. A.Cemil'in bir iç çatışma yaşaması ve vicdan azabı çekmesi için bu kavga verilmiştir.

Bakış Açısı: A.Cemil ve Vehbi'ye olan davranışlarını koruyamamıştır. Onlara belerli bir mesafeden bakamamıştır. Bakış acısı Müşahit anlatıcıya arı bakış acısıyla eser kaleme alınmıştır. Raci'ye yani eski karşı olan düşmanlığını ortaya çıkarmıştır. A.Cemil ise idealize edilmiştir. Yazar da A. Cemil'in dışına çıkmamıştır. A.Cemil İkbal'in mezarlığına gittiğinde içini bir kurt kemirir. Acaba Vehbi'nin matbaası olmasaydı, kız kardeşimi Vehbi ile evlendirir miydim? Acaba hayallerini gerçekleştirebilmek için mi kız kardeşini harcadığını düşünür. Her edebi eser her okunduğunda yeni şeyler düşündürür.

Halit Ziya'nın olgunluk devresinin ilk eseridir. Zaman yazma ve yaratma zamanı vardır. Yazma zamanında bu dış unsurlarla ilişkilidir, saatle ölçülebilir. Yaratma zamanı da takvilme ölçülür.

	İlay-----	Yazma	
Vak'a zamanı-----	Algılama (olayı duyma)-----	Anlatma	
1896	1997	1897	
	1'inci gün -----	Yaratma	

Vak'a (1893-1895) tarihleri arasında gelişir. Vak'a zamanı ile anlatma zamanı arasında ne değişmiştir. 1897 sesin kısıldığı dönemdir. Vak'a ile anlatma zamanı arasındaki farklar değişmiştir. Vak'anın anlatıldığı yerdeki yenilikler daha güçlüdür. Anlatma zamanında 1897 bu ses kesilmiştir. İstibdat döneminin önünde anayasalar vardır. 1897 'de yazılmış bir romanı tahlil edebilmek için o döneme bakmak gerekir. Türk Yunan savaşı ve Sultan Abdülhamit yönetimdedir. Aydın toplumun önüne gider kişi demektir. İstibdat yönetiminden etkilenmişlerdir. Sanatkârlarla yönetim arasında çatışma olmuştur. Devrin aydını günümüzün aydınından daha olgundur. Günümüzün aydınına tanıyan geçmiş aydını daha iyi tanır.

Abdülhamit aydınları daha mücadelecidir. Onun karşısındaki aydına bakmak gerekir. Akif'in istibdatla ilgili şiirlerine bakıldığında görürüz. Fikret'in sis şiirinde de görürüz. Devrin portrelerine bakmadan bir şey söyleyemeyiz. Bu olaylar Bab-ı ali de yaşanır. Devrin aydını toplumun gerçeklerine sırtını dönmemelidir. Eğer aydınsa istibdata her dönem de karşı gelmelidir. Bab-ı ali matbaa hayatının olduğu yerdir.

Mekan: Süleymaniye, köşk, Bab-ı Ali ve tepe başından söz edilir. Haliç'in tasviri vardır. Coğrafik tasvirler yapar. Üzerinde yaşanan mekanla insanın sosyolojik yapısı incelenir. Mekanda görüldüğü ölçüde milletindir. Akıllı, duygusal, sanatkar olmamızı mekanımıza yansıtmanız gerekir ve bunu görmeliyiz. Köşk imkanı ve Süleymaniye imkansızlığı , vapur

iskelesi imkansızlığı, gerçeği siyahı . Tepe başı hayalleride mavi ile izah edilmiştir. Pısrık bir insandır, A.Cemil

Dil: Eski Edebiyatı eleştirmişlerdir. 1908’da dilde sadeleşme olmuştur. M.Emin Yurdakul adlı bir şair şiir kitabına “Türkçe Şiirler” kullanmıştır ve alay edilmiştir. 1908’de 2. Meşrutiyet olmuştur. Sultan Abdülhamit Han’ın iktidarına son vermişlerdir. Buna son veren İttihat ve Terakki Cemiyeti’dir. Bunlar gücünü aydınlardan almışlardır. 1908 yılından sonra bağımsızlığını kazanan devletler olmuştur. İmparator en savunmasız anında Osm. Devleti’ni arkasından vurmuştur. 1908’den sonra H. Ziya eserlerinin dilini sadeleştirmiştir. (1908-1911) arası dilde sadeleştirme olmuştur. Tasvirler çok süslüdür. Tanzimat sanatkârları sanat hünerlerini göstermek için çalışırlar. Vak’alar daha sağlam çatılar üzerine basit bir şekilde kurulmuştur. Dış dünyadan kurulmuştur. Dil süslü ve ağırdır. Yeni sıfatlar kullanılmıştır.